

Högskolan Dalarna

Kort om högskolan

Högskolan Dalarna bildades 1977. Drygt 10 000 studenter läser idag vid högskolans båda campus i Borlänge och Falun, eller på utbildningar utlokaliserade till Ludvika, Leksand, Filipstad och Sälen. Dessutom erbjuds distansundervisning i olika former på flera orter.

Högskolan Dalarna har ett nära samarbete med det omgivande samhället och näringslivet i regionen. Högskolans strategi är att den utbildning som ges ska svara mot angelägna behov i samhälle.

Högskolan Dalarna ingår i nätverket Penta Plus tillsammans med Karlstads universitet, Högskolan i Gävle, Mälardalens högskola och Örebro universitet. I nätverket samlas lärosätena kring nyckelord som samarbete, profilering, koncentration, synergieffekter och innovationssystem.

Andel med högt utbildade föräldrar, nybörjare respektive läsår, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Högskolan Dalarna	17	15	16	–	18
Jämförelsetal *	1,26	1,20	1,11	–	1,25

*Ett jämförelsetal över 1 innebär en *högre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Andel med arbetarbakgrund, nybörjare respektive läsår, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Högskolan Dalarna	37	37	33	–	33
Jämförelsetal *	0,87	0,84	0,83	–	0,81

*Ett jämförelsetal under 1 innebär en *lägre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Andel med utländsk bakgrund, nybörjare respektive läsår, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Högskolan Dalarna	10	11	10	14	10
Jämförelsetal *	1,02	1,09	1,06	1,38	0,97

*Ett jämförelsetal över 1 innebär en *högre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet. Tabellen visar en starkt ökad andel med utländsk bakgrund bland nybörjarna 04/05.

Källa: Registerdata SCB/Högskoleverket

Högskolan Dalarna rekryterar studenter med högskoleutbildade föräldrar på en stabil, relativt hög nivå jämfört med nivån det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Andelen studenter med arbetarbakgrund är jämförelsevis hög på högskolan om man jämför med andra lärosäten, men har minskat successivt under perioden fram till år 2006. Andelen med arbetarbakgrund är lägre på högskolan än i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Andelen personer med utländsk bakgrund är relativt låg i rekryteringsområdet och Högskolan Dalarna rekryterar en andel studenter som motsvarar den nivån. Under de två sista åren har andelen svängt kraftigt fram och tillbaka.

Kvarvaro efter två års studier*, registrerat nybörjarläsåret 2003/04, procent

Föräldrars utbildningsnivå	Kvar	Annat lärosäte	Ej kvar	
Högst gymnasial (=låg)	62	10	29	100
Eftergymnasial (=hög)	60	16	24	100
Alla (inkl. "ej uppgift")	60	12	28	100

*Registrering 2005/06, gäller programstudenter som börjat på minst treåriga program 2003/04

Källa: SCB, bearbetning Högskoleverket

Bland dem som läsåret 2003/04 började på ett utbildningsprogram vid Högskolan Dalarna finns en skillnad i kvarvaron två år senare i en jämförelse efter föräldrarnas utbildningsnivå. En något högre andel studenter med lågutbildade föräldrar har lämnat sina studier, medan studenter med högutbildade föräldrar i något större utsträckning har flyttat till annat lärosäte. Dessa skillnader är gemensamma för många högskolor med en hög rekrytering av studieovana grupper.

Utbildningsutbud

Högskolan Dalarna har tidigt satsat på framför allt de längre utbildningarna som leder till antingen en yrkesexamen, t.ex. lärarexamen och högskoleingenjörsexamen, eller till en kandidatexamen med tydlig yrkesprofil, som t.ex. turismprogrammet. Ungefär två tredjedelar av studenterna läser något av det fyrtiotal program som högskolan erbjuder. Yrkesutbildningar inom teknik-, vård- och utbildningsområdet dominerar. Även program som leder till generell examen har i många fall en inriktning som svarar mot kompetenskrav inom specifika samhällssektorer.

Högskolan Dalarna håller på att utveckla VFU (verksamhetsförlagd utbildning) inom flera utbildningar, t.ex. teknik- och ekonomutbildningar samt utbildningar inom vård- och socialtjänstområdet. En tredjedel av studenterna läser fristående kurs, ofta på deltid, kvällstid eller på distans. Hög-

skolan menar att de fristående kurserna är viktiga och lättillgängliga vägar in i högskolan för nya kategorier studenter.

Högskolan Dalarna menar att dess utbildningsutbud håller på att bli alltmer efterfrågestyrt istället för utbudsstyrt, och därför allt bättre bidrar till ekonomisk tillväxt och kulturell utveckling inom regionen. Samtidigt strävar högskolan efter att möta studenternas efterfrågan, som inte till alla delar överensstämmer med arbetslivets omedelbara behov.

Nya utbildningssatsningar har ofta inledningsvis bedrivits i projektform. Ett exempel är tvååriga tekniska utbildningar som leder till yrkesexamen, vilka har särskilt fokus på att rekrytera kvinnor.

Ungefär en fjärdedel av högskolans studenter läser numera på distans. Högskolan har som grundsyn att distansutbildningens miljö ska vara lätt att förstå för distansstudenterna, på samma sätt som en skolbyggnad eller organisationen för stödfunktioner ska vara lätt att hitta till för campusstudenterna. Olika överbyggande verktyg används för att uppnå detta, exempelvis samtal och seminarier.

Högskoleförberedande utbildningar

Högskolan Dalarna ger basårsutbildning för att rekrytera studenter som inte formellt är behöriga till tekniska utbildningar. Antalet studenter har ökat kontinuerligt och 2006 deltog 260 studenter, jämnt fördelade på kvinnor och män. En majoritet av dem som genomgått basårsutbildningen har påbörjat andra utbildningar än ingenjörsprogrammet. Tidigare har basårsutbildningen även haft en naturvetenskaplig inriktning och en för lärarutbildningen.

Förändringar under perioden

Högskolan Dalarnas styrelse initierade i slutet av 2004 ett arbete för att förnya teknikutbildningarna, som svar på den långvarigt minskande rekryteringen till högskoleingenjörsutbildningen och på näringslivets förväntningar på lärosätet. Slutsatsen blev att utbildningsutbudet måste profileras och byggas på nära samverkan med högskolans avnämare. Dessutom konstaterades att utbildningarna skulle förnyas till innehåll och pedagogik, och att det fanns behov av en ny kultur för att främja kreativitet och entreprenörskap. Förändringarna genomfördes 2005 och 2006.

Den kanske mest märkbara förändringen är ett minskat utbud av olika ingenjörsprogram. I stället har högskolan i samarbete med näringslivet startat olika program inom ramen för Industriledarhögskolan, där behörighetskraven är lägre än till ingenjörsutbildningarna och möjligheter istället ges för att under utbildningen komplettera förkunskaperna för att uppfylla kraven till kurser som krävs för högskoleingenjörsexamen. På detta sätt räknar högskolan med att kunna rekrytera från en bredare grupp potentiella studenter.

De utbildningar som startade 2005 är ännu under tillväxt. Dit hör yrkeslärarutbildning, socialarbetarprogrammet och biomedicinsk analytikerprogrammet (i samverkan med Uppsala universitet). Nyheter 2006 är bl.a. tre IT-relaterade program som svarar mot behov i samhället och som högskolan bedömer har potential att locka tillräckligt många studenter.

En stor ökning har skett av utbudet av utbildningar med flexibel distribution såsom distansutbildningar, liksom utbildningar med flexibel start och individuell studietakt. Antalet studenter i distansutbildningen fördubblades jämfört med tidigare år både 2005 och 2006 och är nu nära 4 500.

En annan intressant satsning är akademiska yrkesutbildningar med en nära förankring hos avnämarna. Syftet är att utveckla utbildningar med god yrkesrelevans och att föra teori och praktik närmare varandra. Högskolan har därför ökat inslagen av verksamhetsförlagda utbildningsmoment.

Studentrekrytering

Rekryteringsförutsättningar 2002–2005

Högskolan Dalarna ligger i en region med låg andel högskoleutbildade och något lägre övergång till högskolestudier än riksgenomsnittet (2005/06). I regionen är också andelen med utländsk bakgrund låg i förhållande till riksgenomsnittet. Knappt 60 procent av studenterna kommer dock från andra delar av landet än det primära upptagningsområdet, främst från Västra Götaland och Stockholms respektive Gävleborgs län.

Studenttillströmningen till Högskolan Dalarna har gått lite upp och ner. Efter tio år av stark tillväxt fram till 2003 sjönk antalet studenter kraftigt under två år. Åtgärder sattes in som började ge resultat under 2006 då antalet helårsstudenter ökade med fem procent. Därmed behövde inte högskolan fortsätta med den minskning av antalet program som var nödvändig 2003, men som ledde till oväntat stor reducering av antalet studenter.

Med hänsyn till befolkningsstrukturen i det primära upptagningsområdet inriktar Högskolan Dalarna en stor del av rekryteringen på grupper som normalt är underrepresenterade i den högre utbildningen. Högskolan har verkat för att utjämna könsskillnaderna i utbildningar med ojämn könsfördelning, att underlätta för lite äldre personer att bedriva högskolestudier, men också för att rekrytera studenter som har en bakgrund med svag studie-tradition.

I Högskolan Dalarnas visionsdokument poängteras bland annat att högskolan ska möta studenten där hon/han befinner sig utan att för den skulle ge avkall på kvaliteten i utbildningen:

För att skapa förutsättningar för nya samhällsgrupper att komma in i Högskolan behöver vi också i verksamhetens alla delar möta varje människa där hon står. Det innebär att vi inte avvisar sökande på grund av att de inte har

rätt bakgrund, utan i dialog med individen identifierar handlingsvägar inom ramen för det totala utbildningssystemet. Det innebär dock inte något avkall på kvalitet eller standard; det ställer bara ännu högre krav på att vi utformar våra utbildningsinsatser på ett sätt som kan möta olika typer av individer i olika livsskeden¹.

Allmän verksamhet för rekrytering

Högskolan har under senare år intensifierat och ändrat inriktning på kontakterna med gymnasieskolor och lärcentra – ”från information till inspiration”. Samarbete har utvecklats på flera plan för att tidigt bygga relationer med blivande studenter och sporra dem att genomföra gymnasieskolan på ett sätt som gör att de får behörighet till studier vid universitet och högskolor. Tidigare har informationen mest handlat om vilka olika utbildningar som finns. Nu ligger tyngdpunkten mer på att förklara hur högre studier går till och nyttan av dem, samt på att förmedla kontakter med de studenter som redan går på Högskolan. Allt sker i nära samarbete med den regionala gymnasieskolan och lärcentra för att de också ska känna delaktighet och stöttning i sitt arbete.

Ett exempel är teknikcollege, en studieform som Högskolan Dalarna håller på att bygga upp tillsammans med regionens gymnasieskolor. Målet är att gemensamt utveckla möjligheterna att introducera nya grupper till högskoleutbildning. Högskolan kommer bl.a. att erbjuda kortare kursmoment till gymnasieskolornas tekniska program, för att eleverna ska få pröva på högskolestudier, komma i kontakt med högskolan och dess lärare och därmed avdramatisera högre utbildning.

Andra exempel på det arbetet är utvecklingen av kontakter med studievägledare och skolledare samt ”Bokat hus” där lärcentra och gymnasieskolor själva får boka ett datum och sedan komma och titta på de områden de väljer.

Projektet ”Den röda tråden för teknikerjakten i Dalarna – från förskola till högskola och näringsliv” drivs i samverkan med förskola, skola och näringsliv, för att samordna och initiera olika aktiviteter för att utveckla en röd tråd inom utbildningssystemet som kan väcka, utveckla och fördjupa elevers och studenters intresse för naturvetenskap och teknik.

Verksamhet för breddad rekrytering 2003–2005

Högskolan Dalarna har genomfört ett antal utbildningsprojekt för att bredda rekryteringen. De projekt som genomförs, tidsbegränsat eller som kontinuerlig verksamhet, avses bidra till att motverka snedrekrytering, främja mångfald, vara könsutjämnande och ”överbygga avståndet” till Högskolan

---

¹ *Dalauniversitetet – akademi och yrkesliv i partnerskap. Vision, mål och strategier för Högskolan Dalarna.*

Dalarna. I en region med ganska svag tradition av högre utbildning finns det enligt högskolan en utbredd okunskap, skeptisk inställning eller till och med en rädsla för studier på den nivån. I rekryteringsarbetet har därför ingått att avdramatisera den högre utbildningen så att den kan kännas som ett alternativ även för dem som kommer från studieovana hem.

Som exempel på sådant arbete kan nämnas *Insteget*, ett projekt inom vilket man satsat stort på överbyggande collegekurser och tvååriga tekniska yrkeshögskoleutbildningar. Denna verksamhet för enklare övergång till högskolan är själva grunden i Högskolan Dalarnas arbete med breddad rekrytering.

En del av arbetet med breddad rekrytering är att utveckla utbildningarnas *distributionsformer*. Högskolan Dalarna ser distansutbildning som en viktig förutsättning för att nå nya studieovana grupper och utvecklingen av distributionsformer är därför prioriterad.

Ett annat område som Högskolan Dalarna framhåller är *introduktionen* och andra sätt att underlätta för nya studentgrupper att tillgodogöra sig den högre utbildningen. Högskolan menar att introduktionen bör integreras i själva studierna under en längre tid, och den utvärderas och utvecklas kontinuerligt. Lärarna bör vara medvetna om vilka olika faktorer, både positiva och negativa, som kan påverka studenternas studieframgångar för att kunna ge det stöd som behövs. Studenterna uppmuntras att studera tillsammans och studieupplägget uppmuntrar samarbete och interagerande både mellan studenter och mellan student och lärare.

Högskolan Dalarna har genomfört två projekt med finansiering från Rekryteringsdelegationen; ett om förberedelseår i samarbete med folkhögskolor, och ett om skolbarn som besöker högskolan.

Reell kompetens och alternativt urval

Sedan 2004 uppmanar Högskolan Dalarna de studenter som saknar formell kompetens att ändå söka kurser och program. En validering av studentens kompetens görs i samband med antagningen. Ett konkret exempel är utbildningarna inom Industriledarhögskolan som vänder sig till sökande med vitt skilda utbildningsbakgrunder.

Ansökningar om bedömning av reell kompetens är vanligast inom de yrkesinriktade programmen. Av de 112 personer som 2006 sökte till SÄL (Särskild lärarutbildning) för yrkeslärare önskade 73 personer en validering av sina yrkeserfarenheter. Högskolan fick hjälp av respektive yrkesbransch för att bedöma de sökandes kompetens och 51 personer bedömdes ha kunskaper motsvarande 60 poäng, och kunde antas. Högskolan använde ett liknande förfarande för att bedöma reell kompetens bland sökande till sjuksköterskeprogrammet.

Högskolan Dalarna tillämpar inte alternativt urval.

Utvärdering och uppföljning

Resultatet av bland annat Högskolans uppföljningsarbete har manifesterats i Handlingsplan för breddad rekrytering för grundutbildningen², som avser åren 2005–2008. Högskolan Dalarna har höga ambitioner och målet är att under hela perioden vara bland de tre högskolor som lockar flest studenter ur studieovana miljöer. Den huvudsakliga strategin för att nå detta är fortsatta satsningar på rekryteringsarbete och studiestödjande arbete samt genom att erbjuda ett brett utbud av olika förberedande och överbryggande utbildningar (basår, preparandkurser, collegeår m.m.). En viktig del av strategin är att låta ”trappan” med påbyggbara utbildningar ”få kortare steg i början”.

Högskolan Dalarna genomförde en extern utvärdering av sina nätbaserade lärar- och sjuksköterskeutbildningar 2005. Med utgångspunkt i rekommendationerna arrangerades utbildning för lärarna vid dessa utbildningar om nätbaserade seminarier, ny teknik och arbetsmiljö.

Högskolan genomförde samma år även en utvärdering av organisationen för stödet till studenter. Som ett resultat omorganiserades funktionerna, bl.a. samlades internationella frågor i en enhet, och receptionerna i Borlänge och Falun byggdes om till studentcentrum med olika funktioner lätt tillgängliga.

Högskoleverkets bedömning

Utfall i förhållande till förutsättningar

I Högskolan Dalarnas vision för år 2014 står att

Dalauniversitetets okonventionella rekrytering tillsammans med en förmåga att stödja studenter som kommer från studieovana miljöer, har gjort Dalarna till en av de regioner där flest ungdomar går vidare till högre utbildning.³

Högskoleverkets statistik visar att Dalarna hittills placerar sig i mitten bland landets län vad gäller övergången till högre utbildning, med 44,5 procent övergång till och med 25 års ålder (50 procent för kvinnor, 39 procent för män)⁴.

Högskolan Dalarnas utbildningsprojekt med avsikt att bredda rekryteringen av underrepresenterade grupper har enligt högskolan ”fallit mycket väl ut”. Men sedan 2002 när dessa verksamheter inleddes enligt handlingsplanen, har den sociala rekryteringen inte breddats ytterligare, enligt Högskoleverkets statistik. Detta är dock en anmärkning i marginalen eftersom få

---

² Dnr: DUC 2005/1335/10

³ *Dalauniversitetet – akademi och yrkesliv i partnerskap*. Vision, mål och strategier för Högskolan Dalarna.

⁴ Högskoleverkets analys *Stora regionala skillnader i andelen nybörjare*, publicerad 2006-11-15.

lärosäten lyckats bredda rekryteringen under denna perioden. Faktum är att Högskolan Dalarnas inriktning för breddad rekrytering är mycket ändamålsenlig. Särskilt värt att lyfta fram är hur man satsar på arbetet för att avdramatisera högskolestudier och på introduktionen av nya studenter. Det finns en tydlig ambition att organisera utbildning och vägledning, samt att utveckla undervisning och arbetsformer, för att göra det möjligt för studerande med olika bakgrund, förutsättningar och varierande erfarenheter av studier att tillgodogöra sig utbildningen och att nå examen.

Man kan förmoda att den kraftiga nedgången i studentantal och de nedskärningar i utbildningsutbudet som vidtogs på grund av detta haft en negativ påverkan på mångfalden bland studenterna på kort sikt. I ett längre perspektiv kan väntas en mer positiv utveckling, eftersom högskolan har en genomarbetad verksamhetsidé kring utbildningsutbudet och innehållet i utbildningarna. Ett viktigt nyckelord är anställningsbarhet; även inom de utbildningar som inte är direkt yrkesinriktade. Detta är en inriktning som Högskoleverket i högsta grad stödjer.

Hur man har arbetat med breddad rekrytering

Högskolan Dalarnas strategi är att vara en öppen högskola som tar emot alla som vill skaffa sig en högre utbildning. De som inte uppfyller den formella behörigheten erbjuds möjlighet till komplettering eller validering. I strategin ingår också att högskolan organiserar sin verksamhet för att kunna ta emot den heterogena grupp som blir följderna av en bred rekrytering. Flera satsningar på pedagogisk utbildning för lärarna har gjorts. Högskolan Dalarna uttalar bestämt att det finns ett mervärde i att ha en studentpopulation som präglas av social och etnisk mångfald.

Högskolan Dalarna har länge varit en viktig aktör för den breddade rekryteringen till den högre utbildningen nationellt. Högskolans geografiska läge har varit strategiskt betydelsefullt för en sådan utveckling. I slutet av 1980-talet hade Dalarna, vid sidan om Gotland, den lägsta andelen högskolenybjörjare. Andelen högskoleutbildade i regionen var också mycket låg. Det gällde alltså att finna former för att öka andelen med högre utbildning. Att Högskolan sedan dess kunnat expandera verksamheten kan ses som en bekräftelse på att man lyckades bra med den ambitionen. På senare år har högskolan emellertid stött på nya svårigheter att vidmakthålla nytilströmningen av studenter.

Det fortsatta arbetet

De förändringar av utbildningsutbudet som genomförts av Högskolan Dalarna kommer sannolikt att förbättra förutsättningarna för att fortsätta rekrytera med samma sociala bredd som man gjort genom åren. Ett förnyat utbildningsutbud är enligt högskolan ett sätt att vända den negativa trenden beträffande studenttilströmningen, och att samtidigt bredda rekryteringen.

Att låta trappan med påbyggbara utbildningar få kortare steg i början, genom ett stort utbud av förberedande, överbryggande och kortare utbildningar, innebär ett avsteg från traditionellt tänkande och från de kulturer som råder både inom akademien och inom yrkeslivet. Detta innebär en möjlighet att bryta ner den sociala skiktning som är så tydlig mellan olika utbildningar inom högskolan. Det krävs ett medvetet och uthålligt arbete med att utveckla och omforma kurser och program på alla nivåer så att förkunskaper och innehåll matchas. Högskolan Dalarnas "trappstegsmodell" är ett av flera mycket intressanta exempel som bör kunna tjäna som inspiration för högskolor med ambitioner att förändra rekryteringsmönstret på liknande sätt.